

ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI ÜZERİNE BİR META ANALİZ ÇALIŞMASI

Doç. Dr. Murat Tuncer
Firat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
mtuncer@firat.edu.tr

Oktmn. Ender Özeren
Dicle Üniversitesi
enderozeren@gmail.com

Özet

Bu araştırmada alternatif ölçme ve değerlendirme araçları üzerine yapılmış araştırmaların meta analiz yöntemine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada hem nitel hem de nicel meta analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2004-2011 yılları arasında program değerlendirme alanında yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda 128 araştırmaya ulaşılmıştır. Niteliksel meta analiz çalışmasına bu 128 araştırmanın tamamı, niceliksel meta analiz çalışmasına ise öngörülen kriterleri taşıyan 6 araştırma dâhil edilmiştir. Araştırma bulgularından birkaçı şöyledir; Meta analize dâhil edilen çalışmalardaki veriler sabit etki modeline göre; 0.341 standart hata ve % 95'lik güven aralığında üst sınır 0.818 ve alt sınır 0.527 ile etki büyüklüğü değeri 0.146 olarak hesaplanmıştır. İstatistik manidarlığı (z-testine göre) 0.424 ($p=.671$) olarak bulunmuştur. Q-istatistiği (homojenlik testi) değerinin 8.156 olduğu gözlenmiştir. Q değerinin bu kadar düşük çıkması farklılaşmanın az olduğunu göstermektedir. Ayrıca hesaplanan bu Q değerine göre rastgele etki modeli yerine sabit etki modelinin kullanılması gerektiği görülmüştür. Ortalama etki büyüklüğü değeri $ES=0.146$ olarak hesaplanmıştır. Bir diğer ifadeyle cinsiyetin alternatif ölçme araçlarını kullanabilme üzerindeki etkisinin pozitif yönde (.146) olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Alternatif Ölçme araçları, Meta Analiz, Program Değerlendirme.

A META-ANALYSIS ON ALTERNATIVE MEASUREMENT AND ASSESSMENT INSTRUMENTS

Abstract

This study aims to evaluate the studies done on the alternative measurement and assessment instruments with a meta-analytical method. Both qualitative and quantitative methods of meta-analysis were used in the study. The research group of the study consists of the studies done in the field of program evaluation within the years of 2004-2011. 128 studies were reached within this context. In the qualitative meta-analysis, all of the 128 studies were included, while only 6 studies bearing the criteria determined beforehand were included in the quantitative meta-analysis. Some of the findings are as follow: The data included in the meta-analysis were calculated according to the Standard effect model as; in 0.341 standard error and 95 % confidence interval the top border 0.818 and the bottom border 0.527 the effect size as 0.146,. The statistical significance (according to z-test) was found to be 0.424 ($p=.671$). The Q-statistics value (test of homogeneity) was observed to be 8.156 . The fact that Q value was so low means that the variance is low. Moreover, according to this Q-value, it was suggested that instead of the random effect model, the Standard effect model should be used. The mean effect size value was calculated as $ES=0.146$. In other words, it was seen that the effect of gender on using alternative measurement instruments was in the positive way (.146).

Key Words: Alternative measurement instruments, meta-analysis, program evaluation.

GİRİŞ

Dünya bilimine katkı sağlayabilecek, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, özgüveni yüksek bir neslin yetiştirilmesi günümüz programlarının amaçları arasında yer almaktadır. Ülkemizde de bu yönde bir arayış olduğu görülmektedir. Bu arayışın bir sonucu olarak temelinde “yapılandırmacılık” anlayışının yer aldığı yeni bir program anlayışına geçilmiştir. Baş’a göre (2011) yeni programın pilot uygulama sonuçları öğrenciyi ezbercilikten uzaklaştıran, problem çözme becerisi kazandıran, üst düzey düşünebilme becerilerini yerleştirmeyi hedefleyen bir program olduğu yönündedir.

2004 yılına kadar uygulanmakta olan program modeli; idealizm ve realizm akımlarına dayanmakta, öğretim sürecinin merkezinde öğretmen yer almaktadır. Bu modelde öğrenci günlük hayatta kullanmayacağı pek çok gereksiz bilgiyi olduğu gibi ezberlemiş, üzerinde düşünme gereği duymamıştır (Akçadağ, 2010). 2004-2005 öğretim yılında pilot uygulaması yapılan, 2005-2006 öğretim yılında uygulamasına geçilen yapılandırmacı eğitim modeli ise temelde ilerlemecilik felsefesine ve pragmatizm akımına dayanmaktadır. İlerlemecilik felsefesinin özünde öğrencinin eğitim öğretim sürecine yaparak yaşayarak katılması, günlük hayatta işe yarayacak bilgileri edinmesi, her şeyden önce öğrenmeyi öğrenmesi esastır (EARGED, 2010). Yeni anlayışta öğrenci, araştıran, sorgulayan, bilgiyi değil bilgiye ulaşma yollarını kazanmayı hedefleyen, bilgiye “işleyen hipotezler takımı” olarak yaklaşmayı tercih eden kişi profilindedir (Çelik, 2011).

Alan yazında eski programlara yönelik olarak yapılan program değerlendirme çalışmalarında bu programların günün gerçeklerine ve ihtiyaçlarına cevap veremediği, davranışçı yaklaşıma göre planlanıp dışsal değerlendirmelerin ön planda olduğu, kaynak ders kitaplarının yetersiz olduğu, fiziksel şartlar anlamında kusurlar olduğu, rehberlik faaliyetlerinin istenildiği biçimde yürütülemediği gibi çeşitli bulgulara yer verilmiştir (Demirel, 2002; Varış, 1996; Berk, 2008; Gelen ve Beyazıt, 2007). Bu eksiklikler ışığında uygulamaya konulan yeni programların da değerlendirilmesiyle karşılaşılan sorunlar bağlamında bir karşılaştırma fırsatı doğmuştur. Yeni programlarda karşılaşılan sorunlar bir sınıflamaya tabi tutulduğunda programın değerlendirme ögesine yönelik sorunların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu yönde bulgular içeren araştırmalara Küçükahmet (2005), Gözütok, Akgün ve Karacaoğlu (2005), Acat ve Uzunkol(2010), Anıl ve Acar (2008),Tuncer (2010) ve Tuncer ve Berkant (2012) örnek olarak gösterilebilir. Yapılan araştırmalarda sınıfların kalabalık olması nedeniyle sorunlar yaşandığı (Çoruhlu, Nas ve Çepni, 2009; Okur ve Azar, 2011; Erdal (2007), öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyacı hissettikleri (Arslan, Kaymakçı ve Arslan, 2009; Bal ve Özkülekçi, 2010; Metin ve Özmen, 2010; Tuncer, 2010) gibi bulgular göze çarpmaktadır.

Programların dinamik olması ve çağın değişen ihtiyaçlarını karşılaması esastır (Saracaloğlu ve diğerleri, 2010). Programlar bir taraftan uygulanırken diğer taraftan sürekli olarak değerlendirilerek görülen aksaklıkların giderilmesine çalışılmaktadır. Bu nedenledir ki Demirel (2002:173) program değerlendirme faaliyetlerinin programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ya da ortadan kaldırma kararının verilebileceği bilgiler içerdiğini belirtmektedir. Uşun (2012:10) ise program değerlendirmeyi bilimsel araştırma süreçlerini esas alan ve sistematik bir veri toplama süreci içeren, programın doğruluğu, gerçekliği, yeterliği, uygunluğu gibi özellikleri hakkında bilgi veren bir faaliyet olarak görmektedir. Program değerlendirmeye ilişkin bu tanımlardan yola çıkarak yapılan bilimsel araştırmaların programların durumu hakkında bilgi edinmenin bir yolu olduğunu söyleyebiliriz. Alan yazında yeni programlara yönelik pek çok araştırma yapıldığı gözlenmektedir. Ne var ki yapılan araştırmalar sundukları bulgular ile anlam kazandıklarından farklı yöntemlerin kullanıldığı araştırmaların yapılması önemli görülmektedir. Zira Balcı (2011:12) bilimsel yöntemi “*Bilimin en ayırt edici özelliklerinden birisi ampirik doğası; ikincisi de bulgulara nasıl ulaşıldığını, araştırmanın tekrar edilmesini, aynı ya da benzer materyallerle onların kontrolünü ve sonuçların test edilmesini mümkün kılan bir dizi prosedür*” şeklinde tanımlamaktadır. Deneysel araştırmalarda neden sonuç ilişkisi test edilebilirken (Büyüköztürk, v.d., 2008:137), tarama modelinde var olan durum betimlenmektedir (Karasar, 2009:77). Nicel yöntem altında sınıflanan deneysel ve tarama modelleriyle karşılaştırıldığında nitel yöntemlere yönelik son yıllardaki eğilim ise Ekiz (2009:163)’e göre bilgi üretimindeki sessizlikten kaynaklanmaktadır. Bu araştırmada programın ölçme ve değerlendirme ögesine yönelik araştırmaların meta analiz yöntemine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle program değerlendirme çalışmalarında sıklıkla başvurulan tarama ve deneysel yöntemin dışına çıkılarak farklı bir açıdan bakılmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Meta analiz, aynı konuda farklı yer, zaman ve merkezlerde yapılmış olan araştırma sonuçlarını niteliksel ve niceliksel olarak birleştirmeye yardımcı olan istatistiksel bir yöntemdir (Karasoy ve Ata, 2008). Bir başka tanıma göre ise bireysel çalışmalardan elde edilen deneysel bulguların birleştirilmesi, sentezlenmesi ve yorumlanması amacıyla kullanılan istatistiksel prosedürlerdir (Wolf (1986)'dan akt Şahin ve Tekdal, 2005). Sağlam ve Yüksel (2007)'in aktardığına göre meta analiz için Chambers (2004) "*en göze çarpan yöntem*" ve "*istatistiksel süreç*" ifadelerini kullanırken, Egger ve Smith (1997), "*istatistiksel birleştirme*" ifadelerini kullanmışlardır.

Araştırmacılar meta analiz çalışmalarının yürütülmesini farklı şekillerde ele almışlardır. Sağlam ve Yüksel (2007)'in aktardığına göre meta analiz dört, beş ve yedi aşamalı gibi farklı şekillerde ele alınmıştır. Örneğin yedi aşama araştırma sorusunun belirlenmesi, alan yazın taraması, analize dâhil edilecek olan çalışmaların seçimi, çalışmaların kodlanması, verilerin analizi için etki büyüklüğünün belirlenmesi, istatistiksel analiz ve analizin sonuçlandırılması ve yorumlanması şeklinde sıralanmaktadır. Bir çalışmanın meta analize dâhil edilmesi için, araştırma konusu içerisinde ve analiz için gerekli istatistik verilere sahip olması gerekmektedir (Özcan ve Bakioğlu, 2010).

Meta analizde sabit etkili modeli (Fixed Effects Model) ve rastgele etkili modeli (Random Effects Model) olmak üzere iki istatistiksel model kullanılmaktadır (Yıldız ve Tez, 2009). Sabit etki modeli seçilen tüm çalışmaların tamamen aynı etkiyi tahmin etmesi varsayımına dayanır. Rastgele etki modeli ise çalışmaların kendi içlerinde oluşan varyansı ve çalışmalar arası varyansı dikkate alarak bir değerlendirme yapmanın daha doğru olabileceğini kabul eder.

Meta analiz sürecinde verilerin değerlendirilmesinde niteliksel meta analiz ve niceliksel meta analiz olmak üzere iki yol izlenebilir. Niteliksel meta analizde yapılmış çalışmalar uygun model ve kullanılacak istatistiksel yöntemlere göre gruplara ayrılır. Analize dâhil edilecek olan her bir çalışma niteliksel olarak incelenir ve çalışmaların karakteristik özellikleri her biri için ayrı ayrı belirlenir. Kriterlere uygun olmayan çalışmalar sonucu olumsuz etkilememesi için çıkarılmalıdır (Çelebi, 2002). Niceliksel meta analiz ise yapılmış farklı çalışmaları birleştirerek gelecekte bu konu ile ilgili olarak araştırma yapacak olan araştırmacılara yol göstermek için geliştirilmiş bir istatistiksel yöntemdir. Bu çalışmada hem niteliksel hem de niceliksel meta analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2004-2011 yılları arasında program değerlendirme alanında yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda 128 araştırmaya ulaşılmıştır. Niteliksel meta analiz çalışmasına bu 128 araştırmanın tamamı, niceliksel metaanaliz çalışmasına ise öngörülen kriterleri taşıyan 6 araştırma dâhil edilmiştir. Niceliksel meta analiz sürecinde MetaWin2.0 (Demo Sürümü) paket programından yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan 128 araştırma, araştırmacıların cinsiyetleri açısından ele alındığında araştırmacıların 140'ünün erkek (%56), 110'unun kadın (%44) olduğu görülmüştür. Araştırmacıların unvanları dikkate alındığında ise 24 araştırmacının Prof. Dr., 18 araştırmacının Doç. Dr., 77 araştırmacının Yrd. Doç. Dr., 37 araştırmacının araştırma görevlisi, 14 araştırmacının Dr., 3 araştırmacının öğretim görevlisi, 1 araştırmacının öğretmen, 2 araştırmacının uzman ve 74 araştırmacının lisansüstü öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre yeni ölçme ve değerlendirme konusunda araştırma yapmış araştırmacılarından en kalabalık grubu sırasıyla Yrd. Doç. Dr.'ların ve lisansüstü öğrencilerinin oluşturduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalar Anabilim dalına göre ele alındığında yeni ölçme ve değerlendirme yaklaşımları konusunda en çok araştırmayı sırasıyla Eğitim Bilimleri ve Ölçme ve Değerlendirme Anabilim dalı akademisyenleri, ilköğretim, Ortaöğretim Fen ve Matematik Eğitimi programlarından yapıldığı tespit edilmiştir. 128 araştırmanın 10'u 2011, 20'si 2010, 18'i 2009, 32'si 2008, 23'ü 2007, 17'si 2006, 3'ü 2005 ve 5'i 2004 yıllarında yapılmıştır. Bu araştırmalardan 96'sı nicel, 19'u nitel ve 13'ü karma olarak nitelenen hem nicel hem de nitel yönetime göre yapılmıştır. 128 araştırmanın 68'i tez, 44'ü makale ve 16'sı bildiri niteliğindedir. Niceliksel meta analiz sürecine alınan 6 çalışma tablo 1'de verilmiştir.

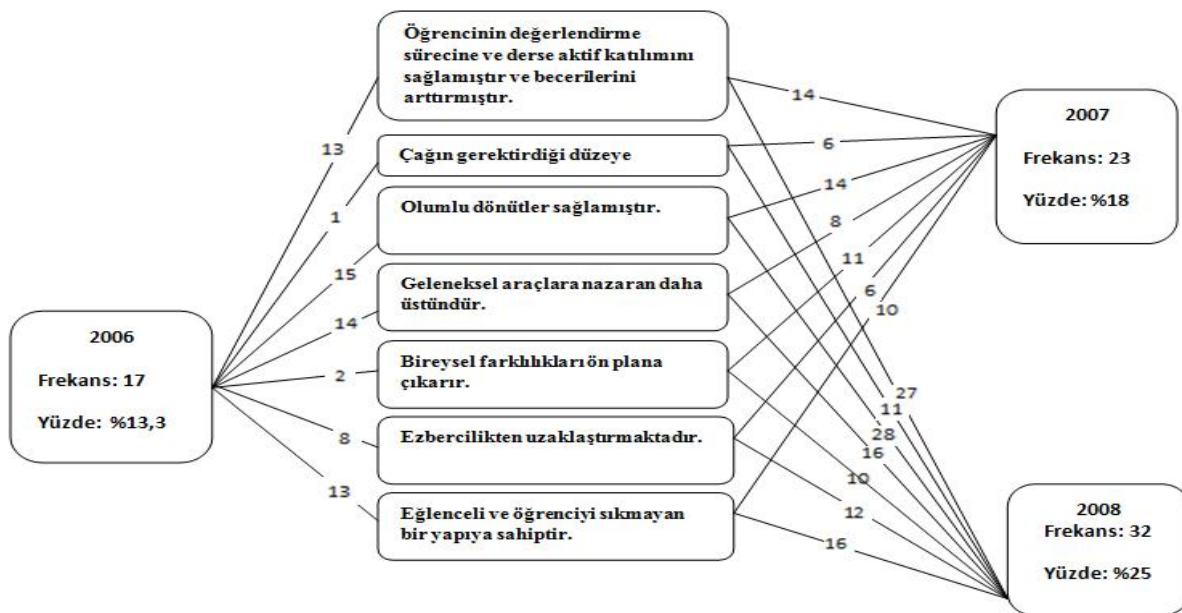
Tablo 1: Niceliksel Meta Analiz Sürecine Alınan Çalışmalar

Araştırmacı (lar)	Araştırmanın Konusu
Adıyaman (2005)	İlköğretim 4. 6. ve 8. Sınıflarında Türkçe Dersine Giren Öğretmenlerin Ölçme-Değerlendirme Düzeyleri
Eğri (2006)	Coğrafya Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Yapabilme Yeterliliği
Güneş (2007)	Sınıf Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Göre Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri
Kuran ve Kanatlı (2009)	Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi
Özdemir (2007)	İlköğretim Okulları 4. ve 5. Sınıflarda 2005 Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlüklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli)
Yaman (2011)	Öğretmenlerin Fen ve Teknoloji Dersinde Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarına Yönelik Algıları

Tablo 1’de görüldüğü gibi niceliksel meta analiz sürecine alınan 6 çalışma 2005 (1 araştırma), 2006(1 araştırma), 2007(2 araştırma), 2009 (1 araştırma) ve 2011 (1 araştırma) yıllarında yapılmıştır.

BULGULAR

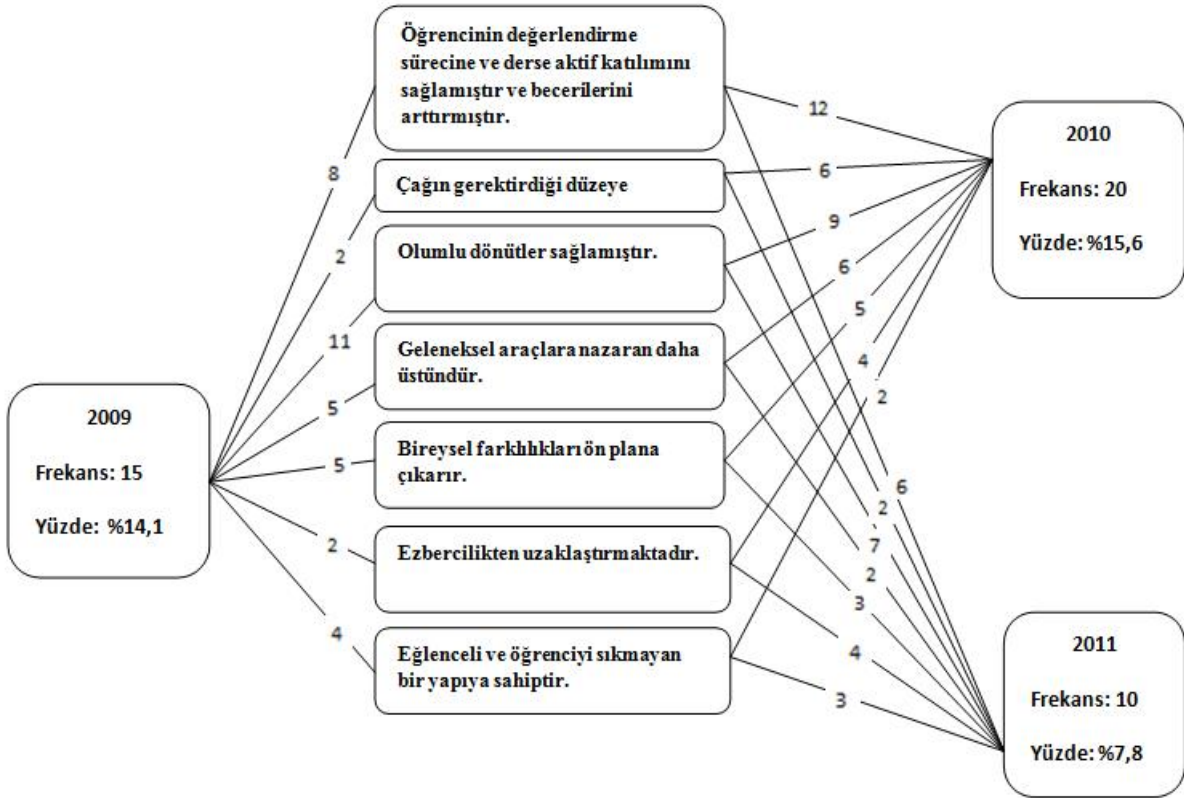
Araştırmanın yöntem bölümünde de açıklandığı gibi hem niceliksel hem de niteliksel meta analiz yapıldığından elde edilen bulgularında bu şekilde sınıflanması uygun görülmüştür. Araştırmanın niteliksel meta analiz sürecinde elde edilen bulgular sistematik bir yapı içermesi bakımından üçer yıllık dönemler (2006-2008 ve 2009-2011) halinde ve içerdikleri olumlu ve olumsuz bulgular açısından ele alınmıştır. Üçer yıllık dilimler açısından sınıflanan araştırmaların birlikte gösterildiği şekillerdeki frekans değerleri ait olduğu yılda kaç çalışmanın olduğunu, okların üzerinde gösterilen değerler ise bulgunun o yıla ait kaç çalışmada karşımıza çıktığını göstermektedir. Yüzde olarak verilen değer ise o yıl ortaya koyulmuş çalışma sayısının toplam çalışma sayısı olan 128 araştırmaya oranıdır. Buna göre 2006 ile 2008 yılları arasında yapılmış çalışmalarda elde edilen olumlu bulguların frekans ve yüzdeleri şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: 2006 İle 2008 Yılları Arası Elde Edilen Olumlu Bulguların Frekans Ve Yüzdeleri

Şekil 1’de de görüldüğü gibi bu üç yıllık dilimde en fazla araştırma 2008 yılında (32 araştırma) yapılmıştır. 2006-2008 yılları arasında yapılan çalışmaların olumlu bulguları arasında ilk sırayı alternatif araçların “*olumlu dönütler sağlaması*” almıştır. Bu bulgu 72 araştırmanın 54’ünde karşımıza çıkmıştır. İkinci olarak “*öğrencilerin değerlendirme sürecine ve derse aktif katılımını sağlamıştır ve becerilerini arttırmıştır*” gelmektedir. Son olarak 18 araştırmada “*öğrencileri çağın gerektirdiği düzeye ulaştırmıştır*” bulgusuna ulaşılmıştır.

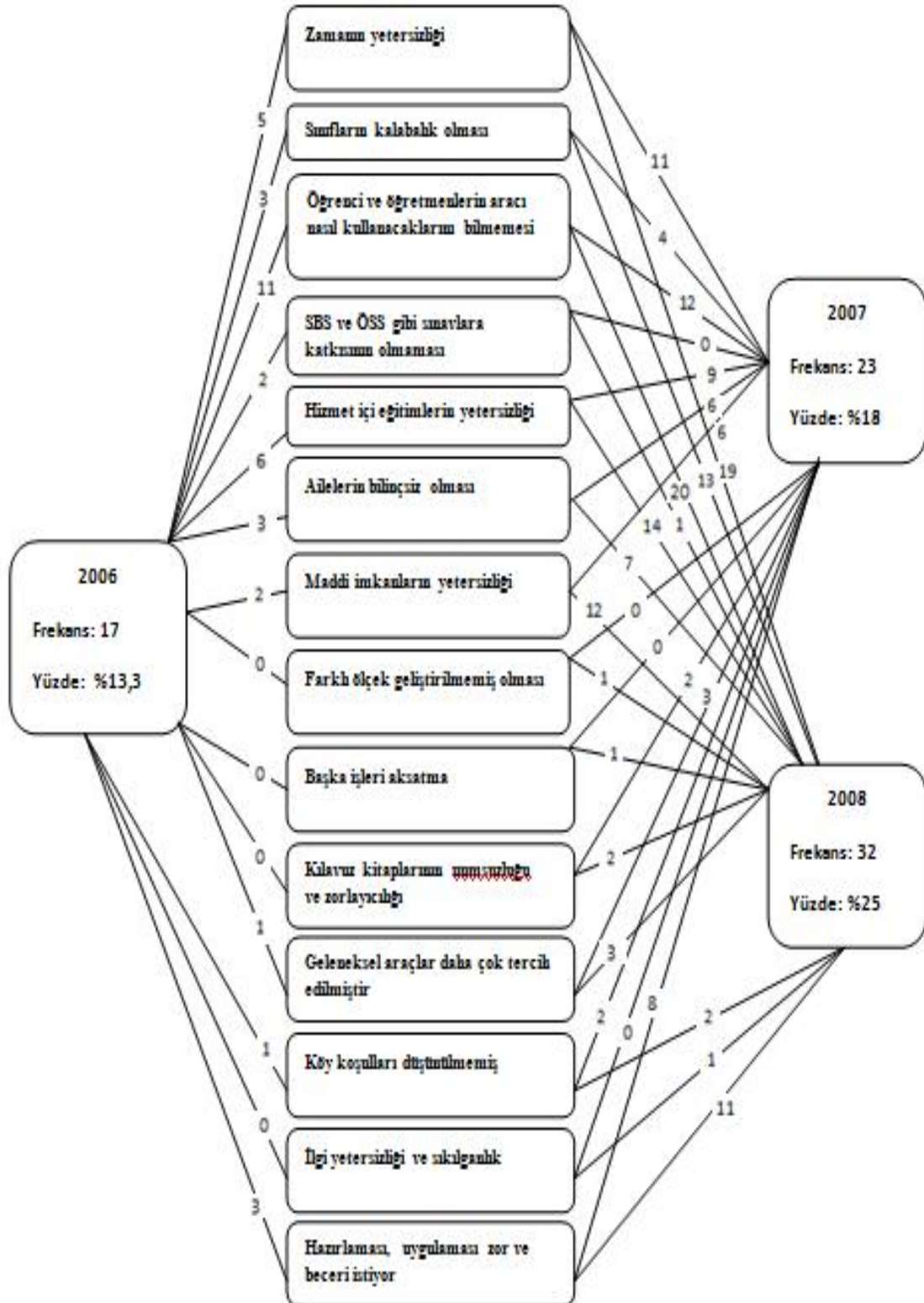
Araştırma kapsamına alınan 128 araştırmanın ikinci üç yıllık diliminde (2009 - 2011) elde edilen olumlu bulgular ise şekil 2’de özetlenmiştir.

Şekil 2: 2009 İle 2011 Yılları Arası Elde Edilen Olumlu Bulguların Frekans Ve Yüzdeleri

İkinci üç yıllık dilimdeki en fazla araştırma 2010 yılında yapılmıştır. Bu üç yılda en fazla sonuç alternatif araçların “*olumlu dönütler sağlaması*”yla ilgilidir. Bu bulgu 45 araştırmanın 27’sinde görülmektedir. Bu değeri 26 sonuçla “*öğrencilerin değerlendirme sürecine ve derse aktif katılımını sağlamıştır ve becerilerini arttırmıştır*” bulgusu takip etmektedir. En az bulgu 9 sonuçla “*eğlenceli ve öğrenciyi sıkmayan bir yapıya sahiptir*” bulgusu olmuştur.

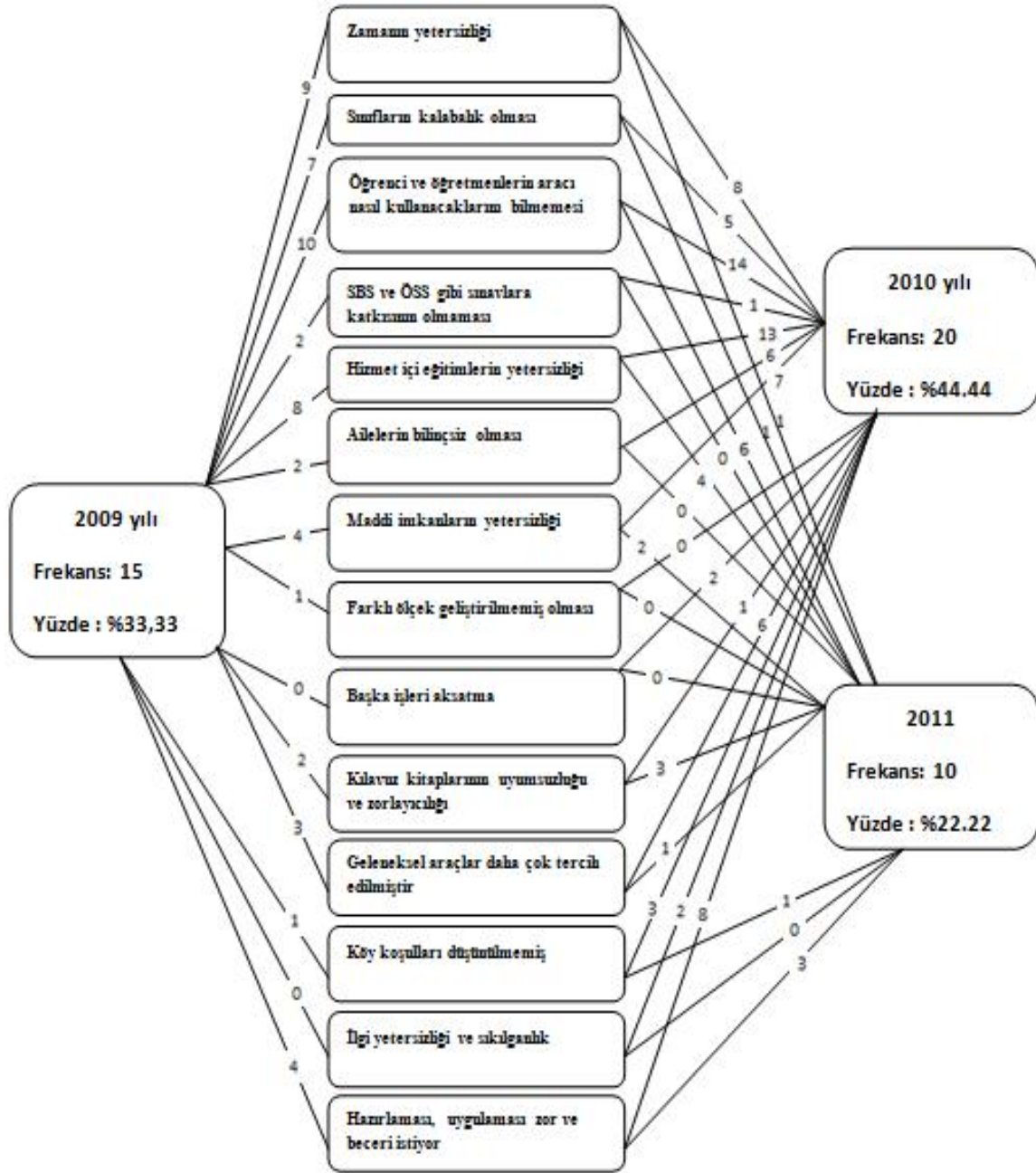
Araştırma kapsamına alınan 128 araştırmanın ilk üç yıllık diliminde (2006 - 2008) ulaşılmış olumsuz bulgular ise şekil 3’de verilmiştir.

Şekil 3: 2006 ile 2008 Yılları Arası Elde Edilen Olumsuz Bulguların Frekans ve Yüzdeleri

Şekil 3’de verilen üç yıllık dilimdeki en fazla araştırma 2008 yılında 32 çalışmayla karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen olumsuz bulgulara bakıldığında en fazla sonuç alternatif araçların “öğrenci ve öğretmenler tarafından nasıl kullanacaklarını bilmemesi” ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu 72 araştırmanın 43’ünde karşımıza çıkmaktadır. Bu bulguyu 35 sonuçla “zamanın yetersizliği” bulgusu takip etmektedir. Bazı yıllarda hiç olumsuz

bulguya rastlanmadığı da görülmüştür. 2009 ile 2011 yılları arası elde edilen olumsuz bulgular ise şekil 4'te görülmektedir.

Şekil 4: 2009 ile 2011 Yılları Arası Elde Edilen Olumsuz Bulguların Frekans Ve Yüzdeleri.

Bu zaman dilimindeki en fazla araştırma 2010 yılında yapılmıştır. Bu üç yılda en fazla sonuç "öğrenci ve öğretmenlerin aracı nasıl kullanacaklarını bilmemesi" ile ilgilidir. Bu bulgu 45 araştırmanın 30'unda görülmektedir. Daha sonra bu değeri 25 sonuçla "hizmet içi eğitimlerin yetersizliği" bulgusu takip etmektedir. En az bulgu ise "farklı ölçek geliştirilmemiş olması"dır.

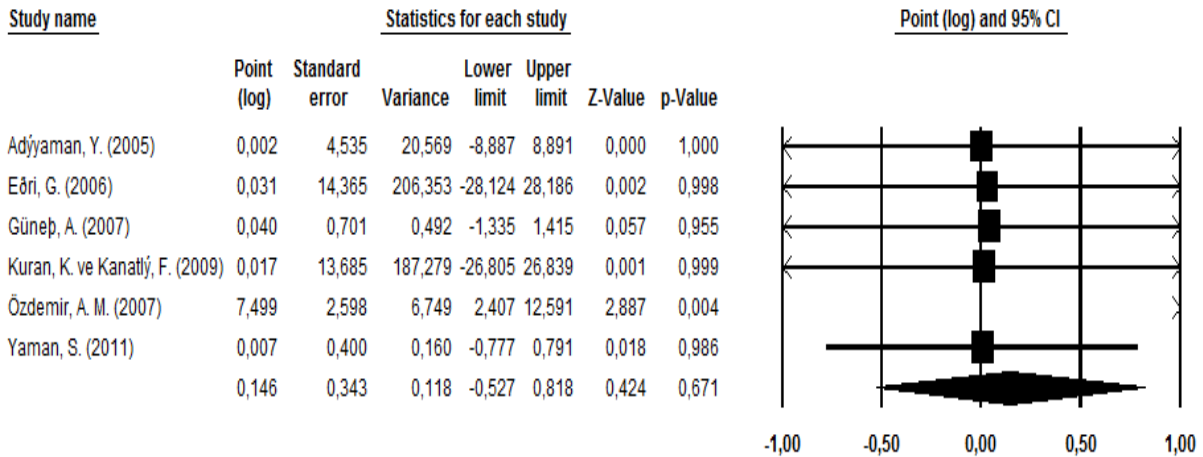
Araştırmanın niceliksel meta analiz sürecinde araştırma kapsamına alınan 128 araştırmadan ölçüt uygunluğu kriterini taşıyan (cinsiyet, etki büyüklüğü, varyansv.b.) 6 çalışma analiz edilmiştir. Bu analize yönelik sonuçlar tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2:Cinsiyetin Alternatif Ölçme Araçlarını Kullanabilme Üzerindeki Etkisine Yönelik Meta Analiz Sonuçları Tablosu

Model	Ç. Sayısı	Etki büyüklüğü ve % 95 güven aralığı					Null Testi (2-Tail)		Heterojenlik		
		Point estimate	Varyans	Alt sınır	Üst sınır	z-value	P-p-value	QQ-value	df(Q)	P-value	I-squared
Sabit	6	0,146	0,118	0,553	0,818	0,424	0,671	8,156	5	0,148	38,694
Rastgele	6	0,559	0,553	-0,898	2,016	0,752	0,452				

Tablo 2'de görüldüğü gibi meta analize dâhil edilen çalışmalardaki veriler sabit etki modeline göre; .341 standart hata ve % 95'lik güven aralığında üst sınır .818 ve alt sınır .527 ile etki büyüklüğü değeri .146 olarak hesaplanmıştır. İstatistik manidarlığı (z-testine göre) .424 (p=0,671) olarak bulunmuştur. Q-istatistiği (homojenlik testi) değerinin 8,156 olduğu gözlenmiştir. Q değerinin bu kadar düşük çıkması farklılaşmanın az olduğunu göstermektedir. Ayrıca hesaplanan bu Q değerine göre rastgele etki modeli yerine sabit etki modelinin kullanılması gerektiği görülmüştür. Bu analize yönelik etki büyüklüğü grafiği ise şekil 5'te görüldüğü gibidir.

Meta Analysis

Şekil 5: Cinsiyetin alternatif ölçme araçlarını kullanabilme üzerindeki etkisine yönelik ortalama etki büyüklüğü grafiği

Şekil 5'de de görüldüğü gibi ortalama etki büyüklüğü değeri ES=.146 olarak hesaplanmıştır. Cinsiyetin alternatif ölçme araçlarını kullanabilme üzerindeki etkisinin pozitif yönde (.146) olduğu gözlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın niteliksel meta analiz boyutunda elde edilen bulgulara bakıldığında; yapılan araştırmalarda en çok rastlanan olumlu bulguların programların *“öğrencilerin değerlendirme sürecine ve derse aktif katılımını sağlaması”* olduğu görülmüştür. Bu bulguyu sırasıyla programların *“Çağın gerektirdiği düzeye ulaştırması”*, *“olumlu dönütler sağlaması”*, *“Geleneksel ölçme araçlarına göre işlevsel olması”*, *Bireysel farklılıkları ön plana çıkarması ve ezberci anlayıştan uzaklaştırması”* ve *“Eğlenceli olması ve öğrenciyi sıkıkmaması”* olduğu görülmüştür. Çiftçi (2010) de öğrencilerin performans görevlerini yerine getirirken sürece katılabildiklerini, kaygı düzeylerinin azaldığını ifade etmiştir. Niteliksel meta analiz boyutunun olumsuz bulgularına bakıldığında ise sırasıyla en çok *“Zamanın yetersiz olması”*, *“Sınıf mevcudunun kalabalık olması”*, *“Öğretmen ve öğrencilerin alternatif ölçme araçlarını nasıl kullanacaklarını bilmemesi”*, *“SBS ve ÖSS gibi sınavlara etkisi”*, *“Hizmet içi eğitimlerin yetersizliği”*, *“Ailelerin bilinçsiz olması”*, *“Maddi imkânların yetersizliği”*, *“Farklı ölçekler geliştirilmemiş olması”*, *“Alternatif araçların başka işleri aksatması”*, *“Kılavuz kitapların uyumsuzluğu ve zorlayıcılığı”*, *“Daha çok geleneksel ölçme araçlarının tercih edilme”*, *“Kırsal alanların düşünülmemiş olması”* ve *“Hazırlanmasının ve uygulanmasının zor olması ve beceri istemesi”* gibi bulgulara ulaşılmıştır. Her ne kadar Şan (2008) ve Tabak (2007) öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme sürecinin yönetilmesinde zaman kaygısı yaşadıklarını ifade etmişse de bu kaygının deneyime bağlı olarak yıldan yıla azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçme ve değerlendirme anlamında yaşanan sorunları öğretmen deneyimi ile ilişkilendiren Kılıç (2007) ve Mamur (2009) hizmet içi eğitimlerin sayı ve niteliğinin artırılması ile bu sorunların aşılabileceği iddiasındadırlar. Bulut (2004) ve Kanatlı (2008) ise sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında gözlenen sorunlardan biri *“SBS ve ÖSS gibi sınavlara etkisi”* konusundadır. Bu bulguya en çok 2006 yılında ulaşılmıştır. Bu sorunun ilerleyen yıllarda oldukça azaldığı görülmüştür. Bu durum başarısızlığın programlardan kaynaklandığı yönündeki algıdaki bir gerileme olarak değerlendirilebilir. Belki de yeni programlar bu sınavlar açısından daha uygun olarak nitelenmektedirler. Buna karşın Acat ve Uzunkol (2010)’un araştırma sonuçlarında öğrencilerin sorumlu oldukları standart sınavlara hazırlanmak için zaman bulamadıklarını yeni eğitim sisteminin yapılan sınavlarla örtüşmediğini ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamında dikkati çeken bir diğer bulgu hizmet içi eğitim eksikliği sorununun bazen oldukça fazla bazen de az dile getirilmesidir. Yapılan araştırmaların pek çoğunda hizmet içi eğitime olan ihtiyaç dile getirilmişken öğretmenlerin bu konuda kararsız kalmaları dikkat çekicidir. Bu sonuç öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmede yaşadıkları sorunların bilgi eksikliğinden kaynaklanmış olabileceği iddiasını zayıflatmaktadır.

Ailelerin alternatif ölçme ve değerlendirme sistemleri hakkında yetersiz bulunduğu en belirgin dönem 2006-2007 yıllarıdır. Bu bulgu sistemin henüz yeni olduğu bir dönem olması açısından elde edilen sonuçları mantıklı kılmaktadır. Çocuk-yetişkin işbirliğine dayalı bu yeni modellerde öğretmen ve öğrenciler kadar velilerin de bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılacak aile eğitimlerinin gerekliliğine yönelik vurgulara Duban ve Küçükylmaz (2008)’in araştırmalarında da rastlanmaktadır.

“Maddi imkanların yetersizliği” boyutuyla özellikle 2007-2008 yıllarında kaygı düzeyinde ciddi bir artış olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, alternatif ölçme araçlarının kullanılmaya başlandığı ilk yıllarda ailelerin bu yeni yaklaşımları maddi bir yük olarak algıladıklarını göstermektedir. Kaymakçı ve Arslan (2009) öğrenciyeye yaptırılacak etkinlikler seçilirken ailelerin maddi olanaklarını dikkate alınmasının programı daha uygulanabilir klabileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın niceliksel meta analiz boyutunda ise cinsiyetin alternatif ölçme araçlarını kullanabilme üzerindeki etkisinin pozitif yönde (.146) olduğu gözlenmiştir. Cohen, Manion ve Morrison, (2007)’a göre korelasyon katsayısı etki büyüklüklerini; .00 ile $\pm .10$ arasında ise zayıf; $\pm .10$ ile $\pm .30$ arasında ise küçük; $\pm .30$ ile $\pm .50$ arasında ise orta; $\pm .50$ ile $\pm .80$ arasında ise güçlü; $\pm .80$ üzerinde ise çok güçlü etki olarak sınıflanmıştır. Hesaplanan etki büyüklüğü değeri .15 ile .40 aralığında kaldığı için W.Thalheimer ve S.Cook’a (2006) göre etkisi küçük düzeyde, Welkowitz, Ewen ve Cohen’a (2000) göre ise küçük ve orta arasında bir düzeydedir (Özcan ve Bakioğlu 2010). Bu sonuç cinsiyetin ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının etkin biçimde kullanımı üzerinde zayıf bir etkiye

sahip olduğu şekilde yorumlanabilir. Buna göre ölçme ve değerlendirme yaklaşımları konusunda yaşanan sorunlara cinsiyet değişkeni açısından yaklaşılabileceği görüşü zayıflamıştır. O halde bu yaklaşımların kullanılabilirliği ve etkililiği hususunda başka değişkenlerin etkisi araştırılmalıdır. Zira geçen süre zarfında bu yaklaşımlara yönelik sorunların varlığını koruduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada başlangıçta 128 araştırmadan faydalanılmıştır. Oysaki araştırmanın niceliksel meta analiz boyutunda araştırma sayısı 6'ya kadar düşmüştür. Bu durum eğitim alanında yapılan çalışmalarda ortak bir dilin sağlanamadığını göstermektedir. Ortak bir paydanın yaratılamamış olması araştırma bulgularının genellenebilmesini tehlikeye düşürmektedir. Araştırma neticesinde aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılabilirliğini arttırmak için gerekli görülen bir başka düzenleme okul ve sınıf ortamlarının donanımsal olarak daha üst düzeye getirilmesiyle ilgilidir. Kent, kasaba ve köy okullarında alt yapı sorunu giderilmeli kütüphane, internet, laboratuvar ortamları oluşturulmalıdır.
- Standart sınavlarla yeni eğitim öğretim modeli arasında uyum sağlanmalıdır. Etkinlik temelli bir öğretim sürecinin uygulanması ve bu sistemin aralarına standart sınavların dağıtılması öğrencilerin zaman yönetimi konusunda stres yaşamamalarına olanak sağlayacaktır.
- Öğrencilere yaptırılacak etkinliklerin seçiminde ekonomiklik boyutu dikkate alınmalıdır. Kentsel ve kırsal kesimde yaşayan öğrenciler birlikte düşünülmelidir. Öğrencilerin, etkinlikleri yaparken karşılaştıkları sıkıntılar dikkate alınmalı ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kılavuz kitaplarının, daha açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Kılavuz kitaplarda yer alan etkinlik örneklerinin çeşitlendirilmesi, öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme araçları oluşturmada yaratıcı düşüncelerini destekleyecektir.

Not : Bu çalışma 24-26 Nisan 2015 tarihlerinde Antalya'da 16 ülkenin katılımıyla düzenlenen 6th International Congress on New Trends in Education- ICONTE' de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Acaat, M. B. ve Uzunkol, E. D. (2010). İlköğretim programlarındaki alternatif değerlendirme yöntemlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 337-356.

Adıyaman, Y. (2005). *İlköğretim 4. 6. ve 8. Sınıflarında Türkçe Dersine Giren Öğretmenlerin Ölçme-Değerlendirme Düzeyleri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

Akçadağ, T. (2010). Yeni Öğretim Programları ve Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımı. 26.11.2012 tarihinde <http://www.mehmethekim.com/em-yazinmenu-35/315-yenkret-programlari/1090-yenret-proamlari-ve-yapilandirmaci-et-yaklami.html> adresinden alınmıştır.

Anıl, D. ve Acar, M. (2008). Sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, V(II), 44-61.

Arslan, A. S., Kaymakçı, Y. D. ve Arslan, S. (2009). Alternatif ölçme-değerlendirme etkinliklerinde karşılaşılan problemler: Fen ve teknoloji öğretmenleri örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 1-12.

Bal, M. S. ve Özkülekçi, G. (2010). Sosyal bilgiler dersinde kullanılan ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s.79-83).

Balcı, A. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Baş, G. (2011). Eğitim Programlarında Yapılandırmacılık.

Berk, F. (2008). *Eski ve yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim A.B.D., Adana.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Çelebi, N. Y. (2002). *Verilerin Değerlendirilmesinde Meta Analiz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çelik, F. (2011). Türk eğitim sisteminde hedefler ve hedef belirlemede yeni yönelimler. 20.11.2012 tarihinde <http://efd.mehmetakif.edu.tr/arsiv/sayi11/1-15.pdf> adresinden alınmıştır.

Çiçek, A. İ. (2005). Yeni öğretim programları ve yapılandırmacı eğitim yaklaşımı. 26.11.2012 tarihinde <http://www.mehmethekim.com/em-yazinmenu-35/315-yenkret-programlari/1090-enret-proamlari-ve-yapilandirmaci-et-yaklami.html> adresinden alınmıştır

Çiftçi, S. (2010). İlköğretim birinci kademe 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin performans görevlerine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(3), 934-951.

Çoruhlu, T. Ş., Nas, S. E. ve Çepni, S. (2009). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini kullanmada karşılaştıkları problemler: Trabzon örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI(1), 122-141.

Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Duban, N. ve Küçükyılmaz, E. A. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının alternatif ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulama okullarında kullanımına ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 7(3), 769-784.

EARGED, (2010). Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli. 22.11.2012 tarihinde <http://earged.meb.gov.tr/arasayfa.php?g=70> adresinden alınmıştır.

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Erdal, H. (2007). 2005 ilköğretim matematik programı ölçme değerlendirme kısmının incelenmesi (Afyonkarahisar ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.

Eğri, G. (2006). *Coğrafya Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Yapabilme Yeterliliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili çeşitli görüşlerin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51, 457-476.

Gözütok, F. D., Akgün, Ö. E. ve Karacaoğlu, Ö. C. (2005). İlköğretim Programlarının öğretmen yeterlilikleri açısından değerlendirilmesi. *Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s.17-40).

Güneş, A. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Göre Ölçme ve Değerlendirme Yeterlilikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Kanatlı, F. (2008). *Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.

Karasoş, D. ve Ata, N. (2008). Yaşam Verilerinin Meta-Analizi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi (E-Dergi)*, 3(2) 211-218.

Kılınc, A. (2007). Bir öğretim stratejisi olarak kavram haritalarının kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, IV, (II), 21-48.

Kuran, K. ve Kanatlı, F. (2009). Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, (12), 209-234.

Küçükahmet, L. (2005). Hayat bilgisi programının değerlendirilmesi. Eğitimde Yansımalar. VIII. *Yeni ilköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı (s.,373–381)*.

Mamur, N. (2010). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme*, 20.11.2012 tarihinde http://pau.egitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/620516220_175-188.pdf adresinden alınmıştır.

Metin, M. ve Özmen, H. (2010). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin performans değerlendirmeye yönelik hizmet içi eğitim (hie) ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3),819-838.

Okur, M. ve Azar, A. (2011). Fen ve teknoloji dersinde kullanılan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 387-400.

Özcan, Ş. ve Bakioğlu, A. (2010). Bir meta analitik etki analizi: okul yöneticilerinin hizmetiçi eğitim almalarının göreve etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38:201-212.

Özdemir, A. M. (2007). *İlköğretim Okulları 4. ve 5. Sınıflarda 2005 Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlüklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.

Sağlam, M. ve Yüksel, İ. (2007). Program değerlendirmede meta-analiz ve meta-değerlendirme yöntemleri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,18.

Saracaloğlu, S., Yılmaz, S., Çengel, M., Çoğmen, S., Karademir, Ç. A. ve Kanmaz, A. (2010). Elementary teachers' views about their roles in curriculum development and evaluation process: The case of Denizli. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2,2427-2434.

Şahin, M. C. ve Tekdal, M. (2005). İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitimin Etkililiği: BirMeta-Analiz Çalışması, *Akademik Bilişim Konferansı, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep*.

Şan, İ. (2008). *Lise II. Sınıf Biyoloji Dersinde Okutulan Bitkilerde Taşıma Sistemi Konusunun Kavram Haritalarıyla Öğretiminin Başarıya Etkisi*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Tabak, R. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Programının Öğrenme–Öğretme ve Ölçme Değerlendirme Yaklaşımları Kapsamında İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.

Tuncer, M. ve Berkant, H. (2012). İlköğretim ve ortaöğretim programlarının öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,11(42),22-039.

Tuncer, M. (2010). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin performans değerlendirmede yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve bazı değişkenler açısından performans değerlendirmeye ilişkin düşünceleri (Kahramanmaraş ili örneği)*. II. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Uşun, S. (2012). Eğitimde program değerlendirme: Süreçler yaklaşımlar ve modeller. Ankara:Anı Yayıncılık.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Alkım Yayıncılık.

Yaman, S. (2011). Öğretmenlerin Fen ve Teknoloji Dersinde Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarına Yönelik Algıları. *İlköğretim Online*, 10(1), 244-256.

Yıldız, N. ve Tez, M. (2009). Meta-analizinde Kategorik Verilerin Birleştirilmesinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler: Aktif ve Pasif Sigara İçicilerin Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 38, (2), 134-146.